

“En dan nu effe kappen met zeiken over mobiele telefoons op school”

THEORIE EN PRAKTIJK

Claudia van Kruistum heeft wetenschappelijk onderzoek gedaan naar digitaal mediagebruik van jeugd in de buitenschoolse omgeving. In dit artikel neemt ze ons mee in de uitdagingen en kracht van het gebruik van nieuwe technologieën in de klas.

En nu is het afgelopen met telefoons in de klas, werpt Arjan Lubach begin dit jaar op in zijn Avondshow. Het zijn verslavingsbommen die ons onderwijs naar de knoppen helpen. Leerlingen worden minder empathisch doordat ze meer aandacht voor de telefoon hebben dan elkaar. Zwakkere leerlingen presteren beter zonder telefoon. Telefoons schaden bovendien de fysieke en mentale gezondheid van leerlingen: ze worden inactiever en zijn vaker depressief.

Het is tijd voor een landelijk verbod. Het pleidooi van Lubach maakt zoveel los dat opinierubrieken in kranten volstromen met reacties en een landelijk verbod weer op de politieke agenda komt te staan. Het CDA wilde al een verbod op mobiele telefoons op basis- en middelbare scholen. Na de uitzending van Lubach verandert de minister van onderwijs van koers en start hij gesprekken met ouders, leerkrachten en wetenschappers over de mogelijke

noodzaak van een landelijk verbod. Voor de zomer komt er een advies.

Wat zegt de roep om zo'n verbod over onze omgang met nieuwe technologie? Doet het onderwijs er verstandig aan om digitale middelen die verslavend, afleidend of anderszins schadelijk zijn buiten de deur te houden? Of is er een andere manier om met de disruptieve invloed van technologie om te gaan?

UITDAGINGEN VAN NIEUWE TECHNOLOGIE

Smartphones zijn zo sterk verweven met onze dagelijkse levens dat het makkelijk is om te vergeten hoe nieuw ze zijn. In 2007 startte ik met mijn meerjarige onderzoek naar de rol van oude en nieuwe media in de buitenschoolse omgeving van jongeren. Toen al waren er zorgen over de ontleding, al waren er nog geen smartphones. Jongeren hadden mobiele telefoons waarmee ze konden bellen en sms'en. In 2009 begonnen de eerste leerlingen het in interviews met mij te hebben over mobiele telefoons waarmee ze toegang hadden tot het internet, Blackberry's.

Jonge generaties lezen al minder door de opkomst van computers, gameconsoles en mobiele telefoons. Met de opkomst van smartphones verdween ook het leesgedrag

tijdens 'loze' momenten: een tijdschrift pakken in een wachtkamer, een gratis krant meenemen in het openbaar vervoer, een boek lezen voor het slapen gaan. En het bleef niet bij ontleding. Sinds de opkomst van de smartphone zijn we ons zorgen gaan maken om onder andere de invloed van sociale media, filterbubbel (het verschijnsel waarbij websites en zoekmachines hun resultaten afstemmen op jouw online zoekgedrag), nepnieuws en – recentelijk – kunstmatige intelligentie in de vorm van een chatrobot (ChatGPT) die diverse menselijke inspanningen overbodig maakt en een nieuwe bom onder het onderwijs legt.

SCEPSIS IS VAN ALLE TIJDEN

De disruptieve invloed van nieuwe technologie resulteert in alarmerende berichten in de media en zorgt voor onrust bij opvoeders en leerkrachten. Dat is niets nieuws onder de zon. Plato voert in een van zijn dialogen een Socrates op die wijst op de negatieve gevolgen van de uitvinding van het schrift, dat statisch is, geen werkelijk inzicht biedt en maakt dat ons geheugen erop achteruit zal gaan. Voor hem was het geschreven woord slechts een zwijgende imitatie van een levend, filosofisch gesprek. Steven Johnson, auteur van het boek 'Everything bad is good for you: how today's popular culture is actually making us smarter', daagt ons uit om een gedachte-expe-

riment aan te gaan. Stel dat de culturele ontwikkeling andersom was verlopen en dat games rond de tijd van de boekdruk-kunst waren uitgevonden. We speelden al 500 jaar games voor het boek werd uitgevonden, boeken waren een enorme rage en ouders begonnen zich zorgen te maken. Dan waren er ongeruste commentaren verschenen in de krant waarin het volgende had gestaan.

'Lezen stimuleert de zintuigen te weinig, anders dan games, waarbij kinderen een driedimensionale wereld betreden met bewegende beelden en muziek die ze met complexe spierbewegingen besturen. Boeken zijn bladzijden vol met dorre woorden. Boeken kunnen kinderen enorm isoleren. Via games gaan ze sociale contacten aan met leeftijdsgenoten en verkennen ze samen werelden. Voor lezen moeten ze zich afzonderen en hebben ze geen contact met andere kinderen. Lezen is niet actief en interactief, maar juist heel passief. Kinderen die lezen, leren het verhaal te volgen in plaats van het te regisseren.'

Dit gedachte-experiment maakt op een andere manier duidelijk hoe vanzelfsprekend het is om het bestaande tot norm te maken en het nieuwe met scepsis te ontvangen.

EN DAN NU EFFE KAPPEN MET ZEIKEN

Leerlingen van het Fortes Lyceum in Gorinchem namen een video op als reactie op de uitzending van de Avondshow, waarin de argumenten van Lubach worden gefileerd. In een item in eenzelfde stijl genaamd 'En dan nu effe kappen met zeiken' nemen ze Lubach op de hak en houden ze een vurig pleidooi voor het reguleren en niet het verbieden van telefoons op school.

Hun gevatte reactie bevat wijze lessen voor leerkrachten en opvoeders: Leid leerlingen af met een goede, boeiende les. Zorg dat ze graag naar school komen en zich thuis voelen. Creëer een schoolcultuur met wenselijke omgangsvormen, bijvoorbeeld de ongeschreven regel bij hen op school dat in de pauze niet op telefoons wordt gekeken. Breng leerlingen bij hoe ze op een verstandige manier met hun telefoon om kunnen gaan (wanneer niet, hoe dan wel?). En bied leerlingen ruimte om met nieuwe technologie vaardigheden op te doen die ze later nodig hebben, bijvoorbeeld samenwerken met gebruik van digitale middelen.

OMGAAN MET DISRUPTIEVE TECHNOLOGIE IN DE KLAS

Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Leerlingen kunnen een laptop bijvoorbeeld gebruiken om informatie op te zoeken, maar ze kunnen ook toegang krijgen tot hun berichtenapp en afgeleid raken. Toch biedt de replek van de leerlingen van het Fortes Lyceum een belangrijke aanwijzing: zorg voor inbedding van het gebruik van digitale middelen in betekenisvolle activiteiten. Ook ik heb studenten in mijn hoorcolleges die me nauwelijks een blik waardig gunnen omdat ze online naar schoenen aan het zoeken zijn, maar diezelfde studenten zijn actief en betrokken tijdens discussies die we samen hebben over het verbieden van laptops tijdens colleges.

Daar zou ik aan toe willen voegen dat het beeld dat nieuwe technologie per definitie disruptief is, op een misvatting berust. Zoals de eerste auto nog leek op een paardenkar, zo bouwt nieuwe technologie voort op bestaande. In de literatuur wordt dat 'remediation' genoemd. Online kranten waren in de begindagen bijvoorbeeld net papieren kranten en in veel opzichten lijken ze er nog steeds op.

Een consequentie daarvan is dat 'oude' vaardigheden niet ineens overbodig worden. Voor het kunnen lezen van een online artikel in een kwaliteitskrant en voor het beoordelen van informatie online, zijn onder andere geletterde vaardigheden nodig en kennis van de wereld. De leerlingen van het Fortes Lyceum maken dan ook op een elegante manier gebruik van het 'oude' én het 'nieuwe'. Niet alleen

hebben ze nieuwe technologie gebruikt om hun reactie te filmen, monteren en online te delen. Ze hebben ook een script gemaakt, argumenten geanalyseerd, een betoog opgezet en interviewvaardigheden toegepast.

Ook in het artikel van Simone Westra lezen we dat de leerlingen vaardigheden opdoen om de informatie op internet te kunnen duiden en dat ze leren hoe ze gebruik kunnen maken van allerlei tools om een verhaal te vertellen.

De school zou juist een plek moeten zijn om leerlingen in te leiden in de digitale wereld, zodat ze hier op een kritische en bewuste manier mee om kunnen gaan.

Literatuur (op website)

Bolter, D. J., & Grusin R. (1999). Remediation: Understanding new media. Cambridge, MA: MIT Press.

Kruistum, C. van (2013), Changing engagement of youth in old and new media literacy. (Proefschrift). Utrecht: Universiteit van Utrecht..

De avondshow met Arjen Lubach | VPRO. (2023, 25 januari). En nou is het afgelopen met telefoons in de klas | De Avondshow met Arjen Lubach (S3) [Video]. YouTube.

Geraadpleegd op 19 maart 2023, van https://www.youtube.com/watch?v=cclEuSxFd_M

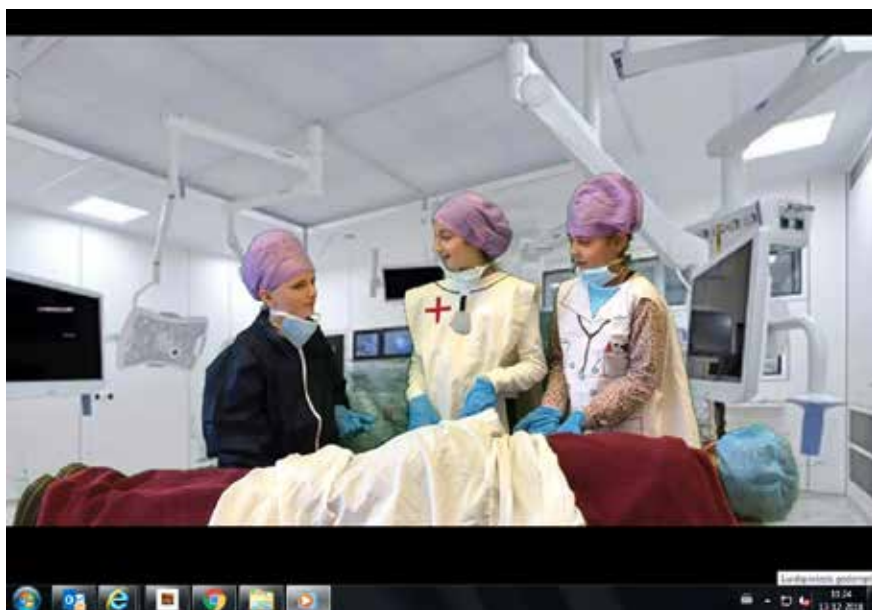
Fortes for You. (2023, 10 februari). Smartphones in de klas [Video].

YouTube. Geraadpleegd op 19 maart 2023, van <https://www.youtube.com/watch?v=6b4fPdSUJcE&t=4s>

Plato (1995). Phaedrus. (A. Nehamas & P. Woodruff, Trans.). Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company. (Datum oorspronkelijk werk onbekend)

TubeCoach1. (2013, 28 maart). If books came after games [Video].

YouTube. Geraadpleegd op 19 maart 2023, van https://www.youtube.com/watch?v=V_2bR-k42nY

i Claudia van Kruistum werkt bij SURF, de ICT-coöperatie van onderwijs en onderzoek.

De foto's zijn van SBO de Windroos in Nijmegen.